

VII.

Függelék.

A gyermekek és fiatalok munkások védelme. Tanoncvédelem.

Írta: Dr. GORTVAY GYÖRGY egyetemi magántanár,
miniszteri osztálytanácsos.

A gyermekek és fiatalok kereső foglalkoztatása kedvezőtlen gazdasági viszonyaink nyomása következtében sajnálatosképpen az egész Csonkaországban általános jelenségnek mondható. Bár az 1922. évi XII. t.-c., valamint a fiatalok és nők védelméről alkotott 1928. évi V. t.-c. a 14. életévet állapítja meg a gyermekek ipari foglalkoztatásának alsó határául, azonban az aggasztó munkanélküliség minden kereseti lehetőség megragadására kényszeríti a gyermeket, akár megfelel testi fejlettségének és lelki világának, akár nem.

A gyermekmunka okai. Az olcsóbb gyermekmunka igénybevétele a felnőtt munkások pótlására. Szegény népünkél, ahol a családfő megfeszített munkájával sem tudja megkeresni a socialis létminimumot, a gyermekeknek és a fiataloknak hozzákeresése tényleges segítséget jelent. A gyermekek és fiatalok kereső munkájának a kiküszöbölése tehát a jelenlegi társadalomgazdasági viszonyok mellett teljesen lehetetlen.

A gyermekmunka terjedése. Csak a gyáripar és a racionalizálás fejlesztette ki nagyobb arányban az olcsóbb tanulatlan gyermekmunkát, mert a gyermeknek a házkörűli teendőkkel való foglalkoztatása egészségügyi szempontból nem kifogásolható. Ghyser Béla 1909-ben statisztikai felvételt végzett a gyermekmunka elterjedéséről Magyarországon és ez az adatgyűjtés megdöbbentő módon tárja fel, különösen az ipari tanoncok elhanyagolt egészségügyi állapotát és erkölcsi nyomorúságát.

1927. április 4-én az öregség, rokkantság, özvegység és árvaság esetére szóló biztosítás előkészítése alkalmából az iparforgalmi népesség körében végzett statisztikai felvétel bizonyos áttekintést nyújtott gyermekek és fiatalkorúak munkájának a terjedelmére vonatkozólag. A felvétel szerint az *ipari természetű foglalkozásokban* a 12 évnél fiatalabb fiatalkorú keresők száma 269, a 12—14 évesek száma 19.878 és a 15—18 éves kereső fiatalkorúak és gyermekek száma 133.307. Ez 17.9%-át teszi ki a felnőtt keresőknek, vagyis külföldi vonatkozásban igen magas. A fiatal arány egybevetve az ugyanahhoz a foglalkozási ág-hoz tartozó felnőtt keresőkkel, igen magas a fa- és csontiparban, ahol a 18 éven aluli keresők az összesek 30.4%-át, a fonó és szövőiparban, ahol 34.3%-át, s a ruházati iparban, ahol az összes keresőknek 44.5 %-át teszik ki. Az 1920. évi népszámlálás adatai szerint a 7—14 éves kiskorú népesség száma 1,465.485, ebből kereső foglalkozást űző 210.333 gyermek, azaz 14.4%, a 15—19 éves népesség száma 844.593, ebből kereső 621.033, azaz 73.5%.

Az iparos és kereskedő tanoncok élet- és munkaviszonyaira vonatkozólag igen érdekes részleteket tartalmaz a Székesfővárosi Statisztikai Hivatalnak 1930. május 24-iki felvétele.

A gyermekmunka káros következményei megnyilvánulhatnak: testi, szellemi és erkölcsi tekintetben. A testi megerőltetés (sok állás, járás, teher cipelés stb.) káros befolyásaképpen hibás testtartás, gerincoszlop elferdülés és a testi deformálódás gyakori. Túlterhelés és ártalmas kihasználás főleg a következő ipari alkalmaztatásokban fordul elő:

1. vendéglő iparban és élelmiszer gyártásban, 2. téglagyárakban (föld talicskázás), 3. az üveg- és malomiparban, a sütő- és cukrásziparban, 4. a közlekedési szolgálatban és a kereskedelemben (kifutók, újság-, sütemény- stb. kihordók).

Különleges elbírálást igényelnek az u. n. művészi gyermek-produkciók, amelyek a legtöbb esetben a gyermek szellemi és morális életére határozottan kedvezőtlen kihatással bírnak. Veszélyes üzemeknek tekintendők a gyermekmunka szempontjából a magas hő- és porképződéssel, a fertőzés és a vegyi anyaggal való mérgezés veszélyével járó iparok stb.

A gyermekmunka törvényes szabályozása. 1. *Az alkalmaztatás alsó határa.* Melyik évben érett a gyermek a kereső munkára, azt tudományos szempontból eldönteni igen nehéz. A gyermek

munkabírására nem egyedül a döntő az alkalmaztatás alsó korhatárának a megállapítása, socialis szempontokat is és a foglalkozás egészségügyi természetét és mérlegelni kell. Az 1922. évi XII-ik törvénycikk 74-ik §-a szerint a mindennapi elemi népiskola látogatására kötelezett gyermeket semminemű ipari üzemben vagy vállalatban még tanonci minőségben sem lehet foglalkoztatni.

Az 1928. évi V. t.-c. a 14. életévben állapítja meg az ipari alkalmazás alsó korhatárát és átmenetileg megengedi a 12-ik életévüket betöltött, tehát az iskoláztatási kötelezettségüknek eleget tett gyermekek alkalmazását is (kivétel a bányá-, a sütő- és cukrászipar, amelyekben 14 éven aluli fiatalokú gyermek egyáltalában nem alkalmazható). Az 1922. évi XH-ik t.-c. 7-ik fejezetének 76. és 93. §§-ai és az 1928. évi V-ik t.-c. az egészségügyi és socialis tanonc- és gyermekvédelem jogalapja. A 76-ik §. kimondja, hogy gyermeket és fiatalokút tanonckép csak akkor lehet alkalmazni, ha a gyermek, illetve fiatalokú hatósági bizonyítvánnyal igazolja, hogy a *kérdéses foglalkozásra* alkalmas. Ezzel szemben a gyárakban alkalmazni kívánt 16 éven aluli fiatalokú, illetőleg a 12-ik életévüket már betöltött gyermekek orvosi megvizsgálása csak arra terjed ki, hogy az illető gyári foglalkozásra alkalmazható-e, általában annak a megállapítása nélkül, hogy mely foglalkozásra alkalmas.

2. *A munkaidő és az éjjeli foglalkoztatás.* A gyermek és fiatalokú éjjeli munkát egyáltalában ne végezzen. Optimális munkaidő 16 éven aluliaknál napi hat óra.

3. *A gyermekmunka socialpolitikai védelme.* Fizetett szabadságidő, tanoncotthonok, tanoncszállók, tanoncműhelyek, pályaválasztási tanácsadás és kötelező munkaközvetítés, a foglalkoztatható tanoncok számának korlátozása stb.